

FORMELE BESCHRIJVING VAN DE BEREKENING VAN DE ZETELVERDELING

In de onderstaande verklaring wordt stapsgewijs weergegeven hoe de vaststelling van de uitslag van de in de Kieswet geregelde rechtstreekse verkiezingen verloopt. Dit betreft de verkiezingen voor de Eerste Kamer, Tweede Kamer, provinciale staten, (de gekozen leden van) het algemeen bestuur van Waterschappen, eilands- en gemeenteraden en het Europees Parlement.

Aangezien de procedure niet voor alle verkiezingen gelijk is, wordt deze achtereenvolgens voor de volgende verkiezingen afzonderlijk beschreven:

- Tweede Kamer
- Provinciale staten in provincies met meer dan één kieskring
- Provinciale staten in provincies met één kieskring, algemeen besturen en gemeenteraden met 19 of meer raadszetels
- Gemeenteraden, algemeen besturen en eilandsraden met minder dan 19 raadszetels
- Europees Parlement
- Eerste Kamer

De vaststelling van de verkiezingsuitslag heeft bij alle verkiezingen twee hoofdonderdelen: de zetelverdeling en de aanwijzing van de gekozen kandidaten. Binnen deze hoofdindeling is een aantal tussenstappen te onderscheiden. Dit leidt tot het volgende schema dat bij de behandeling van de afzonderlijke verkiezingen wordt gevolgd.

A. Zetelverdeling

1. Vaststelling van de stemtotalen per partij en het totale aantal uitgebrachte stemmen; berekening van de kiesdeler
2. Toedeling van zetels op basis van het behalen van de kiesdeler
3. Toedeling van restzetels
4. Wijziging van de zetelverdeling indien een lijst de volstrekte meerderheid van stemmen behaalt
5. Wijziging van de zetelverdeling in geval van uitputting van lijsten
6. Verdeling van zetels binnen lijstengroepen

B. Aanwijzing van de gekozen kandidaten

1. Aanwijzing van met voorkeurstemmen gekozen kandidaten
2. Aanwijzing van de overige gekozen kandidaten
3. Rangschikking van de kandidaten op de kandidatenlijsten

Vertrekpunt van alle hierna volgende beschrijvingen is de ontvangst door het centraal stembureau van de processen-verbaal van de hoofdstembureaus (of bij één kieskring het proces-verbaal van het hoofdstembureau), waarin het aantal in de kieskring op iedere kandidaat en op iedere lijst uitgebrachte stemmen is vermeld.

TWEEDE KAMER

A. Zetelverdeling

- Bij delingen wordt het resultaat van de deling uitgedrukt in een gewone, niet decimale breuk.

1. Vaststelling van de stemtotalen per partij en het totale aantal uitgebrachte stemmen; berekening van de kiesdeler

Wettelijke bepalingen: art. P 2, P 3 en P 5 Kieswet

- In verschillende kieskringen ingediende kandidatenlijsten waarop dezelfde kandidaten in dezelfde volgorde voorkomen en die dus geheel identiek zijn, vormen samen een stel gelijkkluidende lijsten.

- In verschillende kieskringen ingediende kandidatenlijsten waarboven dezelfde partij-aanduiding staat of waarvan de eerste kandidaat dezelfde is, vormen samen een lijstengroep.

- Kandidatenlijsten die niet tot een stel gelijkkluidende lijsten of een lijstengroep behoren, zijn op zichzelf staande lijsten.

stap bewerking

1 Van elk stel gelijkkluidende lijsten en van elke lijstengroep worden de stemtotalen in alle kieskringen bij elkaar opgeteld.

2 De stemtotalen van de stellen gelijkkluidende lijsten, de lijstengroepen en de op zichzelf staande lijsten worden bij elkaar opgeteld.

Het resultaat van deze optelling is het totale aantal uitgebrachte stemmen.

3 Het totale aantal uitgebrachte stemmen wordt gedeeld door het aantal te verdelen zetels.

Het resultaat van deze deling is de kiesdeler.

2. Toedeling van zetels op basis van het behalen van de kiesdeler (eerste toedeling)

Wettelijke bepalingen: art. P 6 Kieswet

- Voor de toepassing van onderstaande stappen worden onder lijsten verstaan: lijstengroepen of stellen gelijkkluidende lijsten en op zichzelf staande, slechts voor één kieskring ingediende lijsten.

stap bewerking

1 Van elke lijst wordt het stemtotaal gedeeld door de kiesdeler.

2 Aan elke lijst wordt een aantal zetels toegedeeld, gelijk aan het aantal malen dat de kiesdeler in het stemtotaal is begrepen.

3 Vastgesteld wordt hoeveel zetels in totaal zijn toegedeeld.

3. Toedeling van restzetels

Wettelijke bepalingen: art. P 7 Kieswet

- Voor de toepassing van onderstaande stappen worden onder lijsten verstaan: lijstengroepen of stellen gelijklopende lijsten en op zichzelf staande, slechts voor één kieskring ingediende lijsten.

De methode volgens welke de restzetels worden toegedeeld, wordt aangeduid als het stelsel van de grootste gemiddelden.

stap bewerking

- 1 Vastgesteld wordt hoeveel zetels nog toegedeeld moeten worden (restzetels).
- 2 De lijsten waaraan bij de eerste toedeling van zetels een of meer zetels zijn toegekend, worden geselecteerd.
  - Lijsten waaraan bij de eerste toedeling geen zetels zijn toegewezen, komen dus niet voor een restzetel in aanmerking
- 3 Het stemtotaal van elke in stap 2 bedoelde lijst wordt gedeeld door het bij de eerste toedeling toegekende aantal zetels plus 1.

Het resultaat van de deling wordt hierna aangeduid als "gemiddelde".
- 4 De eerste restzetel wordt toegekend aan de lijst met het hoogste gemiddelde.
- 5 Van de in stap 4 bedoelde lijst wordt het stemtotaal gedeeld door het bij de eerste toedeling aan de lijst toegekende aantal zetels plus 2. De uitkomst vervangt het eerder berekende gemiddelde.
- 6 De tweede restzetel wordt toegekend aan de lijst met het hoogste gemiddelde.
- 7 De stappen 5 en 6 worden herhaald, totdat alle restzetels zijn toegekend. Bij e.v. een nieuwe deling als bedoeld in stap 5 is het getal waardoor het stemtotaal wordt gedeeld, telkens 1 meer dan de vorige keer.
  - Bij deze methode kunnen dus aan dezelfde lijst meer restzetels worden toegekend.
  - Zijn gemiddelden gelijk en zijn er minder restzetels ter verdeling over dan het aantal gelijke gemiddelden, dan vindt toekenning van de restzetel plaats bij loting in de zitting van het centraal stembureau.

4. Wijziging van de zetelverdeling indien een lijst de volstrekte meerderheid van stemmen behaalt

Wettelijke bepalingen: art. P 9 Kieswet

- Indien de toedeling van zetels ertoe heeft geleid dat een lijst wel de volstrekte meerderheid van de uitgebrachte stemmen heeft verkregen, maar niet de volstrekte meerderheid van het aantal te verdelen zetels, wordt aan die lijst alsnog één zetel meer toegewezen.

- Voor de toepassing van onderstaande stappen worden onder lijsten verstaan: lijstengroepen of stellen gelijklopende lijsten en op zichzelf staande, slechts voor één kieskring ingediende lijsten.

stap bewerking

- 1 De volstreekte meerderheid van het aantal uitgebrachte stemmen wordt berekend (50% + 1).
- 2 Is aan een lijst die dit aantal heeft bereikt, niet de volstreekte meerderheid van het totale aantal te verdelen zetels toegewezen, dan wordt aan die lijst één zetel extra toegekend.
- 3 Het zetelaantal van de lijst waaraan de laatste restzetel is toegewezen, wordt met 1 verminderd.
- 4 Waren er meer lijsten waaraan voor hetzelfde gemiddelde als van de in stap 3 bedoelde lijst een restzetel is toegewezen, dan wordt bij loting in de zitting van het centraal stembureau bepaald van welke lijst het zetelaantal met 1 wordt verminderd.

5. Wijziging van de zetelverdeling in geval van uitputting van lijsten

Wettelijke bepalingen: art. P 10 Kieswet

- Als blijkt dat er bij de zetelverdeling meer zetels aan een lijst zijn toegekend dan het aantal kandidaten op die lijst, gaan de zetels die niet bezet kunnen worden, over naar andere lijsten.

- Voor de toepassing van onderstaande stappen worden onder lijsten verstaan: lijstengroepen of stellen gelijklopende lijsten en op zichzelf staande, slechts in één kieskring ingediende lijsten.

stap bewerking

- 1 Het aantal aan een lijst toegekende zetels wordt vergeleken met het totale aantal kandidaten op die lijst.
  - Bij een lijstengroep betreft dit dus alle kandidaten die voorkomen op tot de lijstengroep behorende lijsten.
  - Lijstuitputting binnen een lijstengroep is in deze fase niet van belang. Zie daarvoor onderdeel 7, stap 6.
- 2 De zetels die niet bezet kunnen worden, worden toegekend aan andere lijsten. Welke lijsten dat achtereenvolgens zijn, wordt bepaald door voortgezette toepassing van de regels voor het toewijzen van restzetels (zie onderdeel 3).
  - De lijsten waarvan zetels niet bezet konden worden, blijven bij deze voortgezette toepassing uiteraard buiten beschouwing.

7. Verdeling van zetels binnen lijstengroepen

Wettelijke bepalingen: art. P 12 en P 13 Kieswet

- De hieronder vermelde stappen worden voor elke lijstengroep afzonderlijk uitgevoerd.

- Voor de toepassing van onderstaande stappen worden onder lijsten verstaan: de tot een lijstengroep behorende lijsten.

stap bewerking

- 1 Het door de lijstengroep behaalde aantal stemmen wordt gedeeld door het aantal aan de lijstengroep toegewezen zetels. Het quotiënt is de groeps kiesdeler.
- 2 Van elke tot de lijstengroep behorende lijst (stellen gelijklopende lijsten en in één kieskring ingediende lijsten) wordt het stemtotaal gedeeld door de groeps kiesdeler.
- 3 Aan elke lijst wordt een aantal zetels toegekend, gelijk aan het aantal malen dat de groeps kiesdeler in het stemtotaal is begrepen.
- 4 Van alle lijsten worden als volgt de overschotten aan stemmen berekend:
Het overschot is het stemtotaal van de tot de lijstengroep behorende lijst verminderd met de groeps kiesdeler maal het aantal zetels van de tot de lijstengroep behorende lijst.
- 5 De eerste nog niet toegekende zetel wordt toegekend aan de lijst met het grootste overschot, de tweede aan de lijst met het op een na grootste overschot enzovoort.- Zijn overschotten gelijk, dan is, als er minder zetels ter verdeling over zijn dan het aantal gelijke overschotten, toekenning van de zetel bij loting in de zitting van het centraal stembureau noodzakelijk.
- 6 Zijn aan een lijst meer zetels toegewezen dan er kandidaten op de lijst staan, dan gaan de zetels over op andere lijsten van de lijstengroep:
  - a. door verdere toepassing van stap 5;
  - b. als daarna nog zetels moeten worden toegewezen door toepassing van het stelsel van de grootste gemiddelden (zie onderdeel 3, stap 3 e.v.).

B. Aanwijzing van de gekozen kandidaten

- Achtereenvolgens wordt voor elke lijst (stel gelijklopende lijsten, lijstengroep of op zichzelf staande lijst) vastgesteld welke van de daarop voorkomende kandidaten gekozen zijn.

- Een kandidaat van wie bekend is dat hij is overleden, wordt buiten beschouwing gelaten (art. P 19a Kieswet).

- Terminologie:

* Bij de aanwijzing van gekozen kandidaten wordt vastgesteld dat een kandidaat gekozen is verklaard.

* Wordt een kandidaat op één lijst gekozen verklaard, dan is de procedure van aanwijzing daarmee voltooid.

* Bij lijstengroepen is het mogelijk dat een kandidaat op meer dan één tot die lijstengroep behorende lijsten gekozen wordt verklaard. Deze kandidaten worden aangeduid als meervoudig gekozen kandidaten.

* Bij een meervoudig gekozen kandidaat wordt de procedure van aanwijzing voortgezet om vast te stellen op welke van de lijsten waarop hij gekozen is verklaard, hij als gekozen geldt.

Er zijn twee varianten:

- A. voor stellen gelijklopende lijsten en op zichzelf staande lijsten;
- B. voor lijstengroepen

1. Aanwijzing van met voorkeurstemmen gekozen kandidaten

Wettelijke bepalingen: art. P 15 en P 16 Kieswet

Variant A (stellen gelijklopende lijsten en op zichzelf staande lijsten)

stap bewerking

- 1 De voorkeurdrempel wordt vastgesteld. Deze bedraagt 25% van de kiesdeler.
- 2 Van elke kandidaat wordt het stemtotaal in alle kieskringen gezamenlijk vastgesteld.
- 3 Vastgesteld wordt welke kandidaten een stemtotaal hebben dat hoger is dan de voorkeurdrempel.
- 4 De in stap 3 bedoelde kandidaten worden in de volgorde van het aantal behaalde stemmen gekozen verklaard tot maximaal het aantal zetels dat aan de lijst is toegewezen.
  - Er kunnen dus kandidaten zijn die een stemtotaal hebben dat hoger is dan de voorkeurdrempel, maar geen zetel krijgen.
- 5 Indien de aantallen behaalde stemmen gelijk zijn en niet voor elk van die aantallen een kandidaat gekozen kan worden verklaard, vindt loting plaats in de zitting van het centraal stembureau.

Variant B (lijstengroepen)

Voor de toepassing van onderstaande stappen worden onder lijsten verstaan: de tot de lijstengroep behorende stellen gelijklopende lijsten en in één kieskring ingediende lijsten.

stap bewerking

- 1 De voorkeurdrempel wordt vastgesteld. Deze bedraagt 25% van de kiesdeler.
- 2 Van elke kandidaat wordt het stemtotaal in alle kieskringen gezamenlijk vastgesteld.
- 3 Vastgesteld wordt welke kandidaten een stemtotaal hebben dat hoger is dan

de voorkeurdrempel.

- 4 De in stap 3 bedoelde kandidaten worden in de volgorde van het in totaal in alle kieskringen gezamenlijk behaalde aantal stemmen gekozen verklaard.
Er worden niet meer kandidaten gekozen verklaard dan er zetels aan de lijstengroep zijn toegewezen.
- Er kunnen dus kandidaten zijn die een stemtotaal hebben dat hoger is dan de voorkeurdrempel, maar geen zetel krijgen.
- 5 Indien de aantallen behaalde stemmen gelijk zijn en niet voor elk van die aantallen een kandidaat gekozen kan worden verklaard, vindt loting plaats in de zitting van het centraal stembureau.

Alleen ten aanzien van in stap 4 bedoelde kandidaten die op meer dan één tot de lijstengroep behorende stellen gelijklopende lijsten of kieskringlijsten zijn vermeld, worden vervolgens nog de stappen 6 t/m 8 toegepast.

- 6 De kandidaat geldt als gekozen op een lijst waarop nog zetels te verdelen zijn en van die lijsten de lijst waarop hij het hoogste aantal stemmen behaalde.
Indien aantallen gelijk zijn, geldt hij als gekozen op de kieskringlijst of het stel gelijklopende lijsten met het laagste kieskringnummer.
- Het kan voorkomen dat een kandidaat het hoogste aantal stemmen heeft behaald op een lijst waarop geen zetels meer zijn te verdelen. Die lijst blijft niettemin buiten beschouwing.
- 7 Indien op geen van de lijsten waarop de kandidaat is vermeld, nog zetels te verdelen zijn, geldt hij niettemin als gekozen op de lijst waarop hij het hoogste aantal stemmen behaalde.
- 8 Is stap 7 van toepassing, dan vervalt daartegenover de zetel die bij de verdeling van de zetels binnen de lijstengroep het laatst was toegewezen.

2. Aanwijzing van de overige gekozen kandidaten

Wettelijke bepalingen: art. P 17 en P 18 Kieswet

Variant A (stellen gelijklopende lijsten en op zichzelf staande lijsten)

stap bewerking

- 1 Tot het aantal resterende aan de lijst toegekende zetels worden de nog niet gekozen verklaarde kandidaten van de lijst in de volgorde van de lijst gekozen verklaard.

Variant B (lijstengroepen)

- Voor de toepassing van onderstaande stappen worden onder lijsten verstaan: de tot de lijstengroep behorende stellen gelijklopende lijsten en in één kieskring ingediende lijsten.

- 1 Vastgesteld wordt op welke tot de lijstengroep behorende stellen gelijklopende lijsten en kieskringlijsten nog resterende zetels zijn waarvoor kandidaten gekozen verklaard moeten worden.
- 2 Tot het op elke lijst resterende aantal toegekende zetels worden de nog niet gekozen verklaarde kandidaten van de lijst in de volgorde van de lijst gekozen verklaard.
  - Deze stap wordt voor alle tot de lijstengroep behorende lijsten gelijktijdig uitgevoerd.

Er kunnen na deze stap kandidaten zijn die meermalen gekozen verklaard zijn.

Het kan zich in bijzondere situaties voordoen dat bij toepassing van stap 2 blijkt dat op een lijst nog zetels te verdelen zijn, maar daarvoor op de lijst geen kandidaten meer beschikbaar zijn. In een dergelijk geval wordt vervolgens nog stap 3 toegepast.

- 3 Zijn er bij de toepassing van stap 2 op een lijst geen kandidaten meer over die nog niet gekozen zijn verklaard, dan wordt op een lijst van de lijstengroep waarop geen zetels meer te verdelen waren, de eerstvolgende nog niet gekozen verklaarde kandidaat gekozen verklaard.

Deze lijst wordt bepaald met toepassing van de regeling voor overgang van zetels naar andere verbonden lijsten bij verdeling van zetels binnen een lijstengroep (zie onderdeel 6, stap 6).

Alleen ten aanzien van kandidaten die bij toepassing van de vorige stappen op meer dan één van de stellen gelijklopende lijsten of kieskringlijsten gekozen zijn verklaard (meervoudig gekozen kandidaten), worden vervolgens nog de stappen 4 t/m 6 toegepast

- 4 Ten aanzien van elke meervoudig gekozen kandidaat worden de lijsten geselecteerd waarop de kandidaat gekozen is verklaard.
- 5 De kandidaat geldt als gekozen op de lijst waarop hij het hoogste aantal stemmen behaalde.
  - Indien aantallen gelijk zijn, geldt hij als gekozen op de lijst met het laagste kieskringnummer.
  - Het kan voorkomen dat een kandidaat het hoogste aantal stemmen heeft behaald op een lijst waarop hij niet gekozen is verklaard. Die lijst blijft niettemin buiten beschouwing.
- 6 Zolang er nog lijsten zijn waarop zetels te verdelen zijn, worden de stappen 1 tot en met 5 herhaald.
  - Nadat stap 5 is toegepast, zullen op de overige lijsten waarop in stap 5 bedoelde kandidaten gekozen waren verklaard, andere kandidaten aangewezen moeten worden om de aan de lijst toebedeelde zetels te bezetten. Bij die aanwijzing kunnen ook weer kandidaten meervoudig gekozen

worden verklaard. Dit betekent dat de stappen 1 tot en met 5 telkens herhaald moeten worden, totdat voor elke aan de lijstengroep toegekende zetel vastgesteld is door welke kandidaat die zetel wordt bezet.

3. Rangschikking van de kandidaten op de kandidatenlijsten

Wettelijke bepalingen: art. P 19 Kieswet

- Met het oog op het vervullen van vacatures dient de volgorde van de kandidaten op een lijst gewijzigd te worden, indien dat als gevolg van het uitbrengen van voorkeurstemmen noodzakelijk is.

- De rangschikking van de lijst blijft achterwege als aan de lijst geen zetels zijn toegekend, tenzij de lijst deel uitmaakt van een lijstengroep waaraan wel zetels zijn toegekend.

stap bewerking

- 1 De stellen gelijklopende lijsten, lijstengroepen en op zichzelf staande lijsten worden geselecteerd waarop kandidaten in totaal een aantal stemmen hebben behaald, hoger dan 25% van de kiesdeler
- 2 Een nieuwe rangschikking vindt plaats van elke in een kieskring ingediende lijst, waarop kandidaten, bedoeld in stap 1, voorkomen.
- 3 Bovenaan de lijst komen te staan de kandidaten die met voorkeurstemmen zijn gekozen, in de volgorde waarin aan hen een zetel is toegewezen.
- 4 Daarna volgen de kandidaten die op alle lijsten waarop zij voorkomen gezamenlijk een aantal stemmen hebben behaald, hoger dan 25% van de kiesdeler, maar aan wie geen zetel is toegewezen, in de volgorde van de aantallen behaalde stemmen.
- 5 Daarna volgen de overige op de lijst voorkomende kandidaten, in de volgorde van de lijst.

PROVINCIALE STATEN (in provincies met meer kieskringen)

A. Zetelverdeling

- Bij delingen wordt het resultaat van de deling uitgedrukt in een gewone, niet decimale breuk.

1. Vaststelling van de stemtotalen per partij en het totale aantal uitgebrachte stemmen; berekening van de kiesdeler

Wettelijke bepalingen: art. P 2, P 3 en P 5 Kieswet

- In verschillende kieskringen ingediende kandidatenlijsten waarop dezelfde kandidaten in dezelfde volgorde voorkomen en die dus geheel identiek zijn, vormen samen een stel gelijkkluidende lijsten.

- In verschillende kieskringen ingediende kandidatenlijsten waarboven dezelfde partij-aanduiding staat of waarvan de eerste kandidaat dezelfde is, vormen samen een lijstengroep.

- Kandidatenlijsten die niet tot een stel gelijkkluidende lijsten behoren, zijn op zichzelf staande lijsten.

stap bewerking

1 Van elk stel gelijkkluidende lijsten en van elke lijstengroep worden de stemtotalen in alle kieskringen bij elkaar opgeteld.

2 De stemtotalen van de stellen gelijkkluidende lijsten, de lijstengroepen en de op zichzelf staande lijsten worden bij elkaar opgeteld.

Het resultaat van deze optelling is het totale aantal uitgebrachte stemmen.

3 Het totale aantal uitgebrachte stemmen wordt gedeeld door het aantal te verdelen zetels.

Het resultaat van deze deling is de kiesdeler.

2. Toedeling van zetels op basis van het behalen van de kiesdeler (eerste toedeling)

Wettelijke bepalingen: art. P 6 Kieswet

- Voor de toepassing van onderstaande stappen worden onder lijsten verstaan: lijstengroepen of stellen gelijkkluidende lijsten en op zichzelf staande, slechts voor één kieskring ingediende lijsten.

stap bewerking

1 Van elke lijst wordt het stemtotaal gedeeld door de kiesdeler.

2 Aan elke lijst wordt een aantal zetels toegedeeld, gelijk aan het aantal malen dat de kiesdeler in het stemtotaal is begrepen.

3 Vastgesteld wordt hoeveel zetels in totaal zijn toegedeeld.

3. Toedeling van restzetels

Wettelijke bepalingen: art. P 7 Kieswet

- Voor de toepassing van onderstaande stappen worden onder lijsten verstaan: lijstengroepen of stellen gelijklopende lijsten en op zichzelf staande, slechts voor één kieskring ingediende lijsten.
- De methode volgens welke de restzetels worden toegeedeeld, wordt aangeduid als het stelsel van de grootste gemiddelden.

stap bewerking

- 1 Vastgesteld wordt hoeveel zetels nog toegeedeeld moeten worden (restzetels).
- 2 Het stemtotaal van elke lijst, ongeacht of bij de eerste toedeling aan de lijst zetels zijn toegeedeeld, wordt gedeeld door het bij die toedeling toegekende aantal zetels plus 1. (Eventueel dus: 0 + 1.)
Het resultaat van de deling wordt aangeduid als "gemiddelde".
- Lijsten die bij de eerste toedeling geen zetel hebben behaald, komen dus ook in aanmerking voor een restzetel.
- 3 De eerste restzetel wordt toegekend aan de lijst met het hoogste gemiddelde.
- 4 Van de in stap 3 bedoelde lijst wordt het stemtotaal gedeeld door het bij de eerste toedeling aan de lijst toegekende aantal zetels plus 2. De uitkomst vervangt het eerder berekende gemiddelde.
- 5 De tweede restzetel wordt toegekend aan de lijst met het hoogste gemiddelde.
- 6 De stappen 4 en 5 worden herhaald, totdat alle restzetels zijn toegekend. Bij e.v. een nieuwe deling als bedoeld in stap 4 is het getal waardoor het stemtotaal wordt gedeeld, telkens 1 meer dan de vorige keer.
- Bij deze methode kunnen dus aan dezelfde lijst meer restzetels worden toegekend.
- Zijn gemiddelden gelijk en zijn er minder restzetels ter verdeling over dan het aantal gelijke gemiddelden, dan vindt toekenning van de restzetel plaats bij loting in de zitting van het centraal stembureau.

4. Wijziging van de zetelverdeling indien een lijst de volstrekte meerderheid van stemmen behaalt

Wettelijke bepalingen: art. P 9 Kieswet

- Indien de toedeling van zetels ertoe heeft geleid dat een lijst wel de volstrekte meerderheid van de uitgebrachte stemmen heeft verkregen, maar niet de volstrekte meerderheid van het aantal te verdelen zetels, wordt aan die lijst alsnog één zetel meer toegewezen.
- Voor de toepassing van onderstaande stappen worden onder lijsten verstaan: lijstengroepen of stellen gelijklopende lijsten en op zichzelf staande, slechts in één kieskring ingediende lijsten.

stap bewerking

- 1 De volstrekte meerderheid van het aantal uitgebrachte stemmen wordt berekend (50% + 1)

- 2 Is aan een lijst die dit aantal heeft bereikt, niet de volstrekte meerderheid van het totale aantal te verdelen zetels toegewezen, dan wordt aan die lijst één zetel extra toegekend.
- 3 Het zetelaantal van de lijst waaraan de laatste restzetel is toegewezen, wordt met 1 verminderd.
- 4 Waren er meer lijsten waaraan voor hetzelfde gemiddelde of overschot als van de in stap 3 bedoelde lijst een restzetel is toegewezen, dan wordt bij loting in de zitting van het centraal stembureau bepaald van welke lijst het zetelaantal met 1 wordt verminderd.

5. Wijziging van de zetelverdeling in geval van uitputting van lijsten

Wettelijke bepalingen: art. P 10 Kieswet

- Als blijkt dat er bij de zetelverdeling meer zetels aan een lijst zijn toegekend dan het aantal kandidaten van de lijst, gaan de zetels die niet bezet kunnen worden, over naar andere lijsten.
- Voor de toepassing van onderstaande stappen worden onder lijsten verstaan: lijstengroepen of stellen gelijkkluidende lijsten en op zichzelf staande, slechts in één kieskring ingediende lijsten.

stap bewerking

- 1 Het aantal aan een lijst toegekende zetels wordt vergeleken met het totale aantal kandidaten van de lijst.
  - Bij een lijstengroep betreft dit dus alle kandidaten die voorkomen op tot de lijstencombinatie of lijstengroep behorende lijsten.
  - Lijstuitputting binnen een lijstengroep is in deze fase niet van belang. Zie daarvoor onderdeel 6, stap 6.
- 2 De zetels die niet bezet kunnen worden, worden toegekend aan andere lijsten. Welke lijsten dat achtereenvolgens zijn, wordt bepaald door voortgezette toepassing van de regels voor het toewijzen van restzetels (zie onderdeel 4).
  - De lijsten waarvan zetels niet bezet konden worden, blijven bij deze voortgezette toepassing uiteraard buiten beschouwing.

6. Verdeling van zetels binnen lijstengroepen

Wettelijke bepalingen: art. P 12 en P 13 Kieswet

- De hieronder vermelde stappen worden voor elke lijstengroep afzonderlijk uitgevoerd.
- Voor de toepassing van onderstaande stappen worden onder lijsten verstaan: de tot een lijstengroep behorende lijsten.

stap bewerking

- 1 Het door de lijstengroep behaalde aantal stemmen wordt gedeeld door het aantal aan de lijstengroep toegewezen zetels. Het quotiënt is de groeps kiesdeler.
- 2 Van elke tot de lijstengroep behorende lijst (stellen gelijklopende lijsten en in één kieskring ingediende lijsten) wordt het stemtotaal gedeeld door de groeps kiesdeler.
- 3 Aan elke lijst wordt een aantal zetels toegekend, gelijk aan het aantal malen dat de groeps kiesdeler in het stemtotaal is begrepen.
- 4 Van alle lijsten worden als volgt de overschotten aan stemmen berekend:
Het overschot is het stemtotaal van de tot de lijstengroep behorende lijst verminderd met de groeps kiesdeler maal het aantal zetels van de tot de lijstengroep behorende lijst.
- 5 De eerste nog niet toegekende zetel wordt toegekend aan de lijst met het grootste overschot, de tweede aan de lijst met het op een na grootste overschot enzovoort.
- Zijn overschotten gelijk, dan is, als er minder zetels ter verdeling over zijn dan het aantal gelijke overschotten, toekenning van de zetel bij loting in de zitting van het centraal stembureau noodzakelijk.
- 6 Zijn aan een lijst meer zetels toegewezen dan er kandidaten op de lijst staan, dan gaan de zetels over op andere lijsten van de lijstengroep:
  - a. door verdere toepassing van stap 5;
  - b. als daarna nog zetels moeten worden toegewezen door toepassing van het stelsel van de grootste gemiddelden (zie onderdeel 3, stap 3 e.v.).

B. Aanwijzing van de gekozen kandidaten

- Achtereenvolgens wordt voor elke lijst (stel gelijklopende lijsten, lijstengroep of op zichzelf staande lijst) vastgesteld welke van de daarop voorkomende kandidaten gekozen zijn.
- Een kandidaat van wie bekend is dat hij is overleden, wordt buiten beschouwing gelaten (art. P 19a Kieswet).
- Terminologie:
  - * Bij de aanwijzing van gekozen kandidaten wordt vastgesteld dat een kandidaat gekozen is verklaard.
  - * Wordt een kandidaat op één lijst gekozen verklaard, dan is de procedure van aanwijzing daarmee voltooid.
  - * Bij lijstengroepen is het mogelijk dat een kandidaat op meer dan één tot die lijstengroep behorende lijsten gekozen wordt verklaard. Deze kandidaten worden aangeduid als meervoudig gekozen kandidaten.
  - * Bij een meervoudig gekozen kandidaat wordt de procedure van aanwijzing voorgezet om vast te stellen op welke van de lijsten waarop hij gekozen is verklaard, hij als gekozen geldt.

Er zijn twee varianten:

- A. voor stellen gelijklopende lijsten en op zichzelf staande lijsten;
- B. voor lijstengroepen

1. Aanwijzing van met voorkeurstemmen gekozen kandidaten

Wettelijke bepalingen: art. P 15 en P 16 Kieswet

variant A (stellen gelijklopende lijsten en op zichzelf staande lijsten)

stap bewerking

- 1 De voorkeurdrempel wordt vastgesteld. Deze bedraagt 25% van de kiesdeler.
- 2 Van elke kandidaat wordt het stemtotaal in alle kieskringen gezamenlijk vastgesteld.
- 3 Vastgesteld wordt welke kandidaten een stemtotaal hebben dat hoger is dan de voorkeurdrempel.
- 4 De in stap 3 bedoelde kandidaten worden in de volgorde van het aantal behaalde stemmen gekozen verklaard tot maximaal het aantal zetels dat aan de lijst is toegewezen.
  - Er kunnen dus kandidaten zijn die een stemtotaal hebben dat hoger is dan de voorkeurdrempel, maar geen zetel krijgen.
- 5 Indien de aantallen behaalde stemmen gelijk zijn en niet voor elk van die aantallen een kandidaat gekozen kan worden verklaard, vindt loting plaats in de zitting van het centraal stembureau.

Variant B (lijstengroepen)

- Voor de toepassing van onderstaande stappen worden onder lijsten verstaan: de tot de lijstengroep behorende stellen gelijklopende lijsten en in één kieskring ingediende lijsten.

stap bewerking

- 1 De voorkeurdrempel wordt vastgesteld. Deze bedraagt 25% van de kiesdeler.
- 2 Van elke kandidaat wordt het stemtotaal in alle kieskringen gezamenlijk vastgesteld.
- 3 Vastgesteld wordt welke kandidaten een stemtotaal hebben dat hoger is dan de voorkeurdrempel.
- 4 De in stap 3 bedoelde kandidaten worden in de volgorde van het in totaal in alle kieskringen gezamenlijk behaalde aantal stemmen gekozen verklaard.

Er worden niet meer kandidaten gekozen verklaard dan er zetels aan de lijstengroep zijn toegewezen.

- Er kunnen dus kandidaten zijn die een stemtotaal hebben dat hoger is dan

de voorkeurdrempel, maar geen zetel krijgen.

- 5 Indien de aantallen behaalde stemmen gelijk zijn en niet voor elk van die aantallen een kandidaat gekozen kan worden verklaard, vindt loting plaats in de zitting van het centraal stembureau.

Alleen ten aanzien van in stap 4 bedoelde kandidaten die op meer dan één tot de lijstengroep behorende stellen gelijklopende lijsten of kieskringlijsten zijn vermeld, worden vervolgens nog de stappen 6 t/m 8 toegepast

- 6 De kandidaat geldt als gekozen op een lijst waarop nog zetels te verdelen zijn en van die lijsten de lijst waarop hij het hoogste aantal stemmen behaalde.
Indien aantallen gelijk zijn, geldt hij als gekozen op de kieskringlijst of het stel gelijklopende lijsten met het laagste kieskringnummer.
- Het kan voorkomen dat een kandidaat het hoogste aantal stemmen heeft behaald op een lijst waarop geen zetels meer zijn te verdelen. Die lijst blijft bij deze stap buiten beschouwing.
- 7 Indien op geen van de lijsten waarop de kandidaat is vermeld, nog zetels te verdelen zijn, geldt hij niettemin als gekozen op de lijst waarop hij het hoogste aantal stemmen behaalde.
- 8 Is stap 7 van toepassing, dan vervalt daartegenover de zetel die bij de verdeling van de zetels binnen de lijstengroep het laatst was toegewezen.

2. Aanwijzing van de overige gekozen kandidaten

Wettelijke bepalingen: art. P 17 en P 18 Kieswet

Variant A (stellen gelijklopende lijsten en op zichzelf staande lijsten)

stap bewerking

- 1 Tot het aantal resterende aan de lijst toegekende zetels worden de nog niet gekozen verklaarde kandidaten van de lijst in de volgorde van de lijst gekozen verklaard.

Variant B (lijstengroepen)

- Voor de toepassing van onderstaande stappen worden onder lijsten verstaan: de tot de lijstengroep behorende stellen gelijklopende lijsten en in één kieskring ingediende lijsten.

- 1 Vastgesteld wordt op welke tot de lijstengroep behorende stellen gelijklopende lijsten en kieskringlijsten nog resterende zetels zijn waarvoor kandidaten gekozen verklaard moeten worden.
- 2 Tot het op elke lijst resterende aantal toegekende zetels worden de nog niet gekozen verklaarde kandidaten van de lijst in de volgorde van de lijst gekozen verklaard.
- Deze stap wordt voor alle tot de lijstengroep behorende lijsten gelijktijdig

uitgevoerd. Er kunnen na deze stap opnieuw kandidaten zijn die meermalen gekozen verklaard worden.

Het kan zich in bijzondere situaties voordoen dat bij toepassing van stap 2 blijkt dat op een lijst nog zetels te verdelen zijn, maar daarvoor op de lijst geen kandidaten meer beschikbaar zijn. In een dergelijk geval wordt vervolgens nog stap 3 toegepast.

- 3 Zijn er bij de toepassing van stap 2 op een lijst geen kandidaten meer over die nog niet gekozen zijn verklaard, dan wordt op een lijst van de lijstengroep waarop geen zetels meer te verdelen waren, de eerstvolgende nog niet gekozen verklaarde kandidaat gekozen verklaard.

Deze lijst wordt bepaald met toepassing van de regeling voor overgang van zetels naar andere verbonden lijsten bij verdeling van zetels binnen een lijstengroep (zie onderdeel 6, stap 6).

Alleen ten aanzien van kandidaten die bij toepassing van de vorige stappen op meer dan één van de stellen gelijklopende lijsten of kieskringlijsten gekozen zijn verklaard (meervoudig gekozen kandidaten), worden vervolgens nog de stappen 4 t/m 6 toegepast

- 4 Ten aanzien van elke meervoudig gekozen kandidaat worden de lijsten geselecteerd waarop de kandidaat gekozen is verklaard.

- 5 De kandidaat geldt als gekozen op de lijst waarop hij het hoogste aantal stemmen behaalde.

Indien aantallen gelijk zijn, geldt hij als gekozen op de lijst met het laagste kieskringnummer.

- Het kan voorkomen dat een kandidaat het hoogste aantal stemmen heeft behaald op een lijst waarop hij niet gekozen is verklaard. Die lijst blijft niettemin buiten beschouwing.

- 6 Zolang er nog lijsten zijn waarop zetels te verdelen zijn, worden de stappen 1 tot en met 5 herhaald.

- Nadat stap 5 is toegepast, zullen op de overige lijsten waarop in stap 5 bedoelde kandidaten gekozen waren verklaard, andere kandidaten aangewezen moeten worden om de aan de lijst toebedeelde zetels te bezetten.

Bij die aanwijzing kunnen ook weer kandidaten meervoudig gekozen worden verklaard. Dit betekent dat de stappen 1 tot en met 5 telkens herhaald moeten worden, totdat voor elke aan de lijstengroep toegekende zetel vastgesteld is door welke kandidaat die zetel wordt bezet.

3. Rangschikking van de kandidaten op de kandidatenlijsten

Wettelijke bepalingen: art. P 19 Kieswet

- Met het oog op het vervullen van vacatures dient de volgorde van de kandidaten op een lijst gewijzigd te worden, indien dat als gevolg van het uitbrengen van voorkeurstemmen noodzakelijk is.

- De rangschikking van de lijst blijft achterwege als aan de lijst geen zetels zijn toegekend, tenzij de lijst deel uitmaakt van een lijstengroep waaraan wel zetels zijn toegekend.

stap bewerking

- 1 De stellen gelijklopende lijsten, lijstengroepen en op zichzelf staande lijsten worden geselecteerd waarop kandidaten in totaal een aantal stemmen hebben behaald, hoger dan 25% van de kiesdeler
- 2 Een nieuwe rangschikking vindt plaats van elke in een kieskring ingediende lijst, waarop kandidaten, bedoeld in stap 1, voorkomen.
- 3 Bovenaan de lijst komen te staan de kandidaten die met voorkeurstemmen zijn gekozen, in de volgorde waarin aan hen een zetel is toegewezen.
- 4 Daarna volgen de kandidaten die op alle lijsten waarop zij voorkomen gezamenlijk een aantal stemmen hebben behaald, hoger dan 25% van de kiesdeler, maar aan wie geen zetel is toegewezen, in de volgorde van de aantallen behaalde stemmen.
- 5 Daarna volgen de overige op de lijst voorkomende kandidaten, in de volgorde van de lijst.

PROVINCIALE STATEN (in provincies met één kieskring) / GEMEENTERAAD (in gemeenten met 19 of meer raadszetels) / ALGEMEEN BESTUUR (in waterschappen met 19 of meer zetels in het (gekozen deel van het) algemeen bestuur)

A. Zetelverdeling

- Bij delingen wordt het resultaat van de deling uitgedrukt in een gewone, niet decimale breuk.

1. Vaststelling van het totale aantal uitgebrachte stemmen en berekening van de kiesdeler.

Wettelijke bepalingen: art. P 5 Kieswet.

stap bewerking

- 1 De stemtotalen van alle lijsten worden bij elkaar opgeteld.
Het resultaat van deze optelling is het totale aantal uitgebrachte stemmen.
- 2 Het totale aantal uitgebrachte stemmen wordt gedeeld door het aantal te verdelen zetels.
Het resultaat van deze deling is de kiesdeler.

2. Toedeling van zetels op basis van het behalen van de kiesdeler (eerste toedeling)

Wettelijke bepalingen: art. P 6 Kieswet.

stap bewerking

- 1 Van elke lijst wordt het stemtotaal gedeeld door de kiesdeler.
- 2 Aan elke lijst wordt een aantal zetels toegedeeld, gelijk aan het aantal malen dat de kiesdeler in het stemtotaal is begrepen.
- 3 Vastgesteld wordt hoeveel zetels in totaal zijn toegedeeld.

3. Toedeling van restzetels

Wettelijke bepalingen: art. P 7 Kieswet

- De methode volgens welke de restzetels worden toegedeeld, wordt aangeduid als het stelsel van de grootste gemiddelden.

stap bewerking

- 1 Vastgesteld wordt hoeveel zetels nog toegedeeld moeten worden (restzetels).
- 2 Het stemtotaal van elke lijst, ongeacht of bij de eerste toedeling aan de lijst zetels zijn toegedeeld, wordt gedeeld door het bij die toedeling toegekende aantal zetels plus 1. (Eventueel dus: 0 + 1.)

Het resultaat van de deling wordt aangeduid als "gemiddelde".

- Lijsten die bij de eerste toedeling geen zetel hebben behaald, komen dus

ook in aanmerking voor een restzetel.

- 3 De eerste restzetel wordt toegekend aan de lijst met het hoogste gemiddelde.
- 4 Van de in stap 3 bedoelde lijst wordt het stemtotaal gedeeld door het bij de eerste toedeling aan de lijst toegekende aantal zetels plus 2. De uitkomst vervangt het eerder berekende gemiddelde.
- 5 De tweede restzetel wordt toegekend aan de lijst met het hoogste gemiddelde.
- 6 De stappen 4 en 5 worden herhaald, totdat alle restzetels zijn toegekend. Bij e.v. een nieuwe deling als bedoeld in stap 4 is het getal waardoor het stemtotaal wordt gedeeld, telkens 1 meer dan de vorige keer.
  - Bij deze methode kunnen dus aan dezelfde lijst meer restzetels worden toegekend.
  - Zijn gemiddelden gelijk en zijn er minder restzetels ter verdeling over dan het aantal gelijke gemiddelden, dan vindt toekenning van de restzetel plaats bij loting in de zitting van het centraal stembureau.

4. Wijziging van de zetelverdeling indien een lijst de volstrekte meerderheid van stemmen behaalt

Wettelijke bepalingen: art. P 9 Kieswet

- Indien de toedeling van zetels ertoe heeft geleid dat een lijst wel de volstrekte meerderheid van de uitgebrachte stemmen heeft verkregen, maar niet de volstrekte meerderheid van het aantal te verdelen zetels, wordt aan die lijst alsnog één zetel meer toegewezen.

stap bewerking

- 1 De volstrekte meerderheid van het aantal uitgebrachte stemmen wordt berekend ($50\% + 1$)
- 2 Is aan een lijst die dit aantal heeft bereikt, niet de volstrekte meerderheid van het totale aantal te verdelen zetels toegewezen, dan wordt aan die lijst één zetel extra toegekend.
- 3 Het zetelaantal van de lijst waaraan de laatste restzetel is toegewezen, wordt met 1 verminderd.
- 4 Waren er meer lijsten waaraan voor hetzelfde gemiddelde of overschot als van de in stap 3 bedoelde lijst een restzetel is toegewezen, dan wordt bij loting in de zitting van het centraal stembureau bepaald van welke lijst het zetelaantal met 1 wordt verminderd.

5. Wijziging van de zetelverdeling in geval van uitputting van lijsten

Wettelijke bepalingen: art. P 10 Kieswet

- Als blijkt dat er bij de zetelverdeling meer zetels aan een lijst zijn toegekend dan het aantal kandidaten van de lijst, gaan de zetels die niet bezet kunnen worden, over naar andere lijsten.

stap bewerking

- 1 Het aantal aan een lijst toegekende zetels wordt vergeleken met het totale aantal kandidaten van de lijst.
- 2 De zetels die niet bezet kunnen worden, worden toegekend aan andere lijsten. Welke lijsten dat achtereenvolgens zijn, wordt bepaald door voortgezette toepassing van de regels voor het toewijzen van restzetels (zie onderdeel 4).
  - De lijsten waarvan zetels niet bezet konden worden, blijven bij deze voortgezette toepassing uiteraard buiten beschouwing.

B. Aanwijzing van de gekozen kandidaten

- Achtereenvolgens wordt voor elke lijst vastgesteld welke van de daarop voorkomende kandidaten gekozen zijn.
- Een kandidaat van wie bekend is dat hij is overleden, wordt buiten beschouwing gelaten (art. P 19a Kieswet).

1. Aanwijzing van met voorkeurstemmen gekozen kandidaten

Wettelijke bepalingen: art. P 15 en P 16 Kieswet

stap bewerking

- 1 De voorkeurdrempel wordt vastgesteld. Deze bedraagt 25% van de kiesdeler.
- 2 Vastgesteld wordt welke kandidaten een stemtotaal hebben dat hoger is dan de voorkeurdrempel.
- 3 De in stap 2 bedoelde kandidaten worden in de volgorde van het aantal behaalde stemmen gekozen verklaard tot maximaal het aantal zetels dat aan de lijst is toegewezen.
  - Er kunnen dus kandidaten zijn die een stemtotaal hebben dat hoger is dan de voorkeurdrempel, maar geen zetel krijgen.
- 4 Indien de aantallen behaalde stemmen gelijk zijn en niet voor elk van die aantallen een kandidaat gekozen kan worden verklaard, vindt loting plaats in de zitting van het centraal stembureau.

2. Aanwijzing van de overige gekozen kandidaten

Wettelijke bepalingen: art. P 17 Kieswet

stap bewerking

- 1 Tot het aantal resterende aan de lijst toegekende zetels worden nog niet gekozen verklaarde kandidaten van de lijst in de volgorde van de lijst gekozen verklaard.

3. Rangschikking van de kandidaten op de kandidatenlijsten

Wettelijke bepalingen: art. P 19 Kieswet

- Met het oog op het vervullen van vacatures dient de volgorde van de kandidaten op een lijst gewijzigd te worden, indien dat als gevolg van het uitbrengen van voorkeurstemmen noodzakelijk is.

- De rangschikking van de lijst blijft achterwege als aan de lijst geen zetels zijn toegekend.

stap bewerking

- 1 De lijsten worden geselecteerd waarop kandidaten een aantal stemmen hebben behaald, hoger dan 25% van de kiesdeler
- 2 Een nieuwe rangschikking vindt plaats van elke lijst, waarop kandidaten, bedoeld in stap 1, voorkomen.
- 3 Bovenaan de lijst komen te staan de kandidaten die met voorkeurstemmen zijn gekozen, in de volgorde waarin aan hen een zetel is toegewezen.
- 4 Daarna volgen de kandidaten die een aantal stemmen hebben behaald, hoger dan 25% van de kiesdeler, maar aan wie geen zetel is toegewezen, in de volgorde van de aantallen behaalde stemmen.
- 5 Daarna volgen de overige op de lijst voorkomende kandidaten, in de volgorde van de lijst.

GEMEENTERAAD / EILANDSRAAD (in gemeenten met minder dan 19 raadszetels) / ALGEMEEN BESTUUR (in waterschappen met minder dan 19 zetels in het (gekozen deel van het) algemeen bestuur)

A. Zetelverdeling

- Bij delingen wordt het resultaat van de deling uitgedrukt in een gewone, niet decimale breuk.

1. Vaststelling van het totale aantal uitgebrachte stemmen en berekening van de kiesdeler

Wettelijke bepalingen: art. P 5 Kieswet

stap bewerking

- 1 De stemtotalen van alle lijsten worden bij elkaar opgeteld.
Het resultaat van deze optelling is het totale aantal uitgebrachte stemmen.
- 2 Het totale aantal uitgebrachte stemmen wordt gedeeld door het aantal te verdelen zetels.
Het resultaat van deze deling is de kiesdeler.

2. Toedeling van zetels op basis van het behalen van de kiesdeler (eerste toedeling)

Wettelijke bepalingen: art. P 6 Kieswet

stap bewerking

- 1 Van elke lijst wordt het stemtotaal gedeeld door de kiesdeler.
- 2 Aan elke lijst wordt een aantal zetels toegedeeld, gelijk aan het aantal malen dat de kiesdeler in het stemtotaal is begrepen.
- 3 Vastgesteld wordt hoeveel zetels in totaal zijn toegedeeld.

3. Toedeling van restzetels

Wettelijke bepalingen: art. P 8 Kieswet

- De methode volgens welke de restzetels worden toegedeeld, wordt aangeduid als het stelsel van de grootste overschotten.

stap bewerking

- 1 Vastgesteld wordt hoeveel zetels nog toegedeeld moeten worden (restzetels).
- 2 Van de lijsten met een stemtotaal dat tenminste 75% van de kiesdeler bedraagt, worden als volgt de overschotten aan stemmen berekend:
Het overschot is het stemtotaal van de lijst verminderd met de kiesdeler maal het aantal zetels van de lijst.
- 3 De eerste restzetel wordt toegekend aan de lijst met het grootste overschot, de tweede aan de lijst met het op een na grootste overschot enzovoort.

- 4 Eventueel nog te verdelen restzetels worden over alle lijsten verdeeld volgens het stelsel van de grootste gemiddelden, met als afwijking dat bij deze verdeling aan een lijst maar eenmaal een restzetel mag worden toegekend.

Zie voor het stelsel van de grootste gemiddelden: Gemeenteraad in gemeenten met 19 of meer raadszetels, onderdeel 3.

- Bij deze stap komen dus ook in aanmerking lijsten met een stemtotaal beneden 75% van de kiesdeler.

- Zijn overschotten of gemiddelden gelijk en zijn er minder restzetels ter verdeling over dan het aantal gelijke overschotten of gemiddelden, dan vindt toekenning van de restzetel plaats bij loting in de zitting van het centraal stembureau.

- Theoretisch bestaat de mogelijkheid dat ook na stap 4 nog zetels te verdelen over zijn. In dat geval dient stap 4 te worden voortgezet met negatie van de bepaling dat aan een lijst maar eenmaal een zetel mag worden toegekend.

4. Wijziging van de zetelverdeling indien een lijst de volstrekte meerderheid van stemmen behaalt

Wettelijke bepalingen: art. P 9 Kieswet

- Indien de toedeling van zetels ertoe heeft geleid dat een lijst wel de volstrekte meerderheid van de uitgebrachte stemmen heeft verkregen, maar niet de volstrekte meerderheid van het aantal te verdelen zetels, wordt aan die lijst alsnog één zetel meer toegewezen.

stap bewerking

- 1 De volstrekte meerderheid van het aantal uitgebrachte stemmen wordt berekend (50% + 1)
- 2 Is aan een lijst die dit aantal heeft bereikt, niet de volstrekte meerderheid van het totale aantal te verdelen zetels toegewezen, dan wordt aan die lijst één zetel extra toegekend.
- 3 Het zetelaantal van de lijst waaraan de laatste restzetel is toegewezen, wordt met 1 verminderd.
- 4 Waren er meer lijsten waaraan voor hetzelfde gemiddelde of overschot als van de in stap 3 bedoelde lijst een restzetel is toegewezen, dan wordt bij loting in de zitting van het centraal stembureau bepaald van welke lijst het zetelaantal met 1 wordt verminderd.

5. Wijziging van de zetelverdeling in geval van uitputting van lijsten

Wettelijke bepalingen: art. P 10 Kieswet

- Als blijkt dat er bij de zetelverdeling meer zetels aan een lijst zijn toegekend dan het aantal kandidaten van de lijst, gaan de zetels die niet bezet kunnen worden, over naar andere lijsten.

stap bewerking

- 1 Het aantal aan een lijst toegekende zetels wordt vergeleken met het totale aantal kandidaten van de lijst.
- 2 De zetels die niet bezet kunnen worden, worden toegekend aan andere lijsten. Welke lijsten dat achtereenvolgens zijn, wordt bepaald door voortgezette toepassing van de regels voor het toewijzen van restzetels (zie onderdeel 3).
  - De lijsten waarvan zetels niet bezet konden worden, blijven bij deze voortgezette toepassing uiteraard buiten beschouwing.

B. Aanwijzing van de gekozen kandidaten

- Achtereenvolgens wordt voor elke lijst vastgesteld welke van de daarop voorkomende kandidaten gekozen zijn.
- Een kandidaat van wie bekend is dat hij is overleden, wordt buiten beschouwing gelaten (art. P 19a Kieswet).

1. Aanwijzing van met voorkeurstemmen gekozen kandidaten

Wettelijke bepalingen: art. P 15 en P 16 Kieswet

stap bewerking

- 1 De voorkeurdrempel wordt vastgesteld. Deze bedraagt 50% voor leden van de gemeenteraad en de eilandsraad en voor het algemeen bestuur bedraagt deze 25% van de kiesdeler.
- 2 Vastgesteld wordt welke kandidaten een stemtotaal hebben dat hoger is dan de voorkeurdrempel.
- 3 De in stap 2 bedoelde kandidaten worden in de volgorde van het aantal behaalde stemmen gekozen verklaard tot maximaal het aantal zetels dat aan de lijst is toegewezen.
- 4 Indien de aantallen behaalde stemmen gelijk zijn en niet voor elk van die aantallen een kandidaat gekozen kan worden verklaard, vindt loting plaats in de zitting van het centraal stembureau

2. Aanwijzing van de overige gekozen kandidaten

Wettelijke bepalingen: art. P 17 Kieswet

stap bewerking

- 1 Tot het aantal resterende aan de lijst toegekende zetels worden de nog niet gekozen verklaarde kandidaten van de lijst in de volgorde van de lijst gekozen verklaard.

3. Rangschikking van de kandidaten op de kandidatenlijsten

Wettelijke bepalingen: art. P 19 Kieswet

- Met het oog op het vervullen van vacatures dient de volgorde van de kandidaten op een lijst gewijzigd te worden, indien dat als gevolg van het uitbrengen van voorkeurstemmen noodzakelijk is.

- De rangschikking van de lijst blijft achterwege als aan de lijst geen zetels zijn toegekend, tenzij het aantal toe te kennen zetels bij de verkiezing minder dan 13 bedraagt.

stap bewerking

- 1 De lijsten worden geselecteerd waarop kandidaten een aantal stemmen hebben behaald, hoger dan 50%, dan wel 25% van de kiesdeler
- 2 Een nieuwe rangschikking vindt plaats van elke lijst, waarop kandidaten, bedoeld in stap 1, voorkomen.
- 3 Bovenaan de lijst komen te staan de kandidaten die met voorkeurstemmen zijn gekozen, in de volgorde waarin aan hen een zetel is toegewezen.
- 4 Daarna volgen de kandidaten die een aantal stemmen hebben behaald, hoger dan 50% dan wel 25% van de kiesdeler, maar aan wie geen zetel is toegewezen, in de volgorde van de aantallen behaalde stemmen.
- 5 Daarna volgen de overige op de lijst voorkomende kandidaten, in de volgorde van de lijst.

EUROPEES PARLEMENT

A. Zetelverdeling

- Bij delingen wordt het resultaat van de deling uitgedrukt in een gewone, niet decimale breuk.

1. Vaststelling van het totale aantal uitgebrachte stemmen en berekening van de kiesdeler

Wettelijke bepalingen: art. P 5 Kieswet

stap bewerking

- 1 De stemtotalen van alle lijsten worden bij elkaar opgeteld.
Het resultaat van deze optelling is het totale aantal uitgebrachte stemmen.
- 2 Het totale aantal uitgebrachte stemmen wordt gedeeld door het aantal te verdelen zetels.
Het resultaat van deze deling is de kiesdeler.

2. Toedeling van zetels op basis van het behalen van de kiesdeler (eerste toedeling)

Wettelijke bepalingen: art. P 6 Kieswet

stap bewerking

- 1 Van elke lijst wordt het stemtotaal gedeeld door de kiesdeler.
- 2 Aan elke lijst wordt een aantal zetels toegedeeld, gelijk aan het aantal malen dat de kiesdeler in het stemtotaal is begrepen.
- 3 Vastgesteld wordt hoeveel zetels in totaal zijn toegedeeld.

3. Toedeling van restzetels

Wettelijke bepalingen: art. P 7 Kieswet

- De methode volgens welke de restzetels worden toegedeeld, wordt aangeduid als het stelsel van de grootste gemiddelden.

stap bewerking

- 1 Vastgesteld wordt hoeveel zetels nog toegedeeld moeten worden (restzetels).
- 2 De lijsten waaraan bij de eerste toedeling van zetels een of meer zetels zijn toegekend, worden geselecteerd.
- Lijsten waaraan bij de eerste toedeling geen zetels zijn toegewezen, komen dus niet voor een restzetel in aanmerking
- 3 Het stemtotaal van elke in stap 2 bedoelde lijst wordt gedeeld door het bij de eerste toedeling toegekende aantal zetels plus 1.
Het resultaat van de deling wordt aangeduid als "gemiddelde".

- 4 De eerste restzetel wordt toegekend aan de lijst met het hoogste gemiddelde.
- 5 Van de in stap 4 bedoelde lijst wordt het stemtotaal gedeeld door het bij de eerste toedeling aan de lijst toegekende aantal zetels plus 2. De uitkomst vervangt het eerder berekende gemiddelde.
- 6 De tweede restzetel wordt toegekend aan de lijst met het hoogste gemiddelde.
- 7 De stappen 5 en 6 worden herhaald, totdat alle restzetels zijn toegekend. Bij e.v. een nieuwe deling als bedoeld in stap 5 is het getal waardoor het stemtotaal wordt gedeeld, telkens 1 meer dan de vorige keer.
  - Bij deze methode kunnen dus aan dezelfde lijst meer restzetels worden toegekend.
  - Zijn gemiddelden gelijk en zijn er minder restzetels ter verdeling over dan het aantal gelijke gemiddelden, dan vindt toekenning van de restzetel plaats bij loting in de zitting van het centraal stembureau.

4. Wijziging van de zetelverdeling indien een lijst de volstrekte meerderheid van stemmen behaalt

Wettelijke bepalingen: art. P 9 Kieswet

- Indien de toedeling van zetels ertoe heeft geleid dat een lijst wel de volstrekte meerderheid van de uitgebrachte stemmen heeft verkregen, maar niet de volstrekte meerderheid van het aantal te verdelen zetels, wordt aan die lijst alsnog één zetel meer toegewezen.

stap bewerking

- 1 De volstrekte meerderheid van het aantal uitgebrachte stemmen wordt berekend (50% + 1)
- 2 Is aan een lijst die dit aantal heeft bereikt, niet de volstrekte meerderheid van het totale aantal te verdelen zetels toegewezen, dan wordt aan die lijst één zetel extra toegekend.
- 3 Het zetelaantal van de lijst waaraan de laatste restzetel is toegewezen, wordt met 1 verminderd.
- 4 Waren er meer lijsten waaraan voor hetzelfde gemiddelde of overschot als van de in stap 3 bedoelde lijst een restzetel is toegewezen, dan wordt bij loting in de zitting van het centraal stembureau bepaald van welke lijst het zetelaantal met 1 wordt verminderd.

5. Wijziging van de zetelverdeling in geval van uitputting van lijsten

Wettelijke bepalingen: art. P 10 Kieswet

- Als blijkt dat er bij de zetelverdeling meer zetels aan een lijst zijn toegekend dan het aantal kandidaten van de lijst, gaan de zetels die niet bezet kunnen worden, over naar andere lijsten.

stap bewerking

- 1 Het aantal aan een lijst toegekende zetels wordt vergeleken met het totale aantal kandidaten van de lijst.
- 2 De zetels die niet bezet kunnen worden, worden toegekend aan andere lijsten. Welke lijsten dat achtereenvolgens zijn, wordt bepaald door voortgezette toepassing van de regels voor het toewijzen van restzetels (zie onderdeel 3).
  - De lijsten waarvan zetels niet bezet konden worden, blijven bij deze voortgezette toepassing uiteraard buiten beschouwing.

B. Aanwijzing van de gekozen kandidaten

- Achtereenvolgens wordt voor elke lijst vastgesteld welke van de daarop voorkomende kandidaten gekozen zijn.
- Een kandidaat van wie bekend is dat hij is overleden, wordt buiten beschouwing gelaten (art. P 19a Kieswet).

1. Aanwijzing van met voorkeurstemmen gekozen kandidaten

Wettelijke bepalingen: art. P 15, P 16 en Y 23a Kieswet

stap bewerking

- 1 De voorkeurdrempel wordt vastgesteld. Deze bedraagt 10% van de kiesdeler.
- 2 Vastgesteld wordt welke kandidaten een stemtotaal hebben dat hoger is dan de voorkeurdrempel.
- 3 De in stap 2 bedoelde kandidaten worden in de volgorde van het aantal behaalde stemmen gekozen verklaard tot maximaal het aantal zetels dat aan de lijst is toegewezen.
  - Er kunnen dus kandidaten zijn die een stemtotaal hebben dat hoger is dan de voorkeurdrempel, maar geen zetel krijgen.
- 4 Indien de aantallen behaalde stemmen gelijk zijn en niet voor elk van die aantallen een kandidaat gekozen kan worden verklaard, vindt loting plaats in de zitting van het centraal stembureau.

2. Aanwijzing van de overige gekozen kandidaten

Wettelijke bepalingen: art. P 17 Kieswet

stap bewerking

- 1 Tot het aantal resterende aan de lijst toegekende zetels worden de nog niet gekozen verklaarde kandidaten van de lijst in de volgorde van de lijst gekozen verklaard.

3. Rangschikking van de kandidaten op de kandidatenlijsten

Wettelijke bepalingen: art. P 19 Kieswet

- Met het oog op het vervullen van vacatures dient de volgorde van de kandidaten op een lijst gewijzigd te worden, indien dat als gevolg van het uitbrengen van voorkeurstemmen noodzakelijk is.
- De rangschikking van de lijst blijft achterwege als aan de lijst geen zetels zijn toegekend.

stap bewerking

- 1 De lijsten worden geselecteerd waarop kandidaten een aantal stemmen hebben behaald, hoger dan 10% van de kiesdeler.
- 2 Een nieuwe rangschikking vindt plaats van elke lijst, waarop kandidaten, bedoeld in stap 1, voorkomen.
- 3 Bovenaan de lijst komen te staan de kandidaten die met voorkeurstemmen zijn gekozen, in de volgorde waarin aan hen een zetel is toegewezen.
- 4 Daarna volgen de kandidaten die een aantal stemmen hebben behaald, hoger dan 10% van de kiesdeler, maar aan wie geen zetel is toegewezen, in de volgorde van de aantallen behaalde stemmen.
- 5 Daarna volgen de overige op de lijst voorkomende kandidaten, in de volgorde van de lijst.

EERSTE KAMER

In onderstaande verklaring wordt stapsgewijs weergegeven hoe de vaststelling van de uitslag van de in de Kieswet geregelde indirecte verkiezing van de Eerste Kamer verloopt.

De vaststelling van de verkiezingsuitslag heeft twee hoofdonderdelen: de zetelverdeling en de aanwijzing van de gekozen kandidaten. Binnen deze hoofdindeling is een aantal tussenstappen te onderscheiden. Dit leidt tot het volgende schema dat bij de Eerste Kamerverkiezing wordt gevolgd.

A. Zetelverdeling

1. Vaststelling van de stemwaarde voor elke provincie.
2. Vaststellen van het stemcijfer per partij; berekening van de kiesdeler.
3. Toedeling van de zetels op basis van het behalen van de kiesdeler (eerste toedeling).
4. Toedeling van restzetels.
5. Wijziging van de zetelverdeling in geval van uitputting van lijsten.
6. Verdeling van zetels binnen lijstengroepen.

B. Aanwijzing van de gekozen kandidaten

1. Aanwijzing van met voorkeurstemmen gekozen kandidaten.
2. Aanwijzing van de overige gekozen kandidaten.
3. Rangschikking van de kandidaten op de kandidatenlijsten.

A. Zetelverdeling

- Bij delingen wordt het resultaat van de deling uitgedrukt in een gewone, niet decimale breuk.

1. *Vaststelling van de stemwaarde voor elke provincie.*

Wettelijke bepalingen: art. U 2 Kieswet.

Voor de vaststelling van de uitslag wordt eerst per provincie de waarde van iedere stem vastgesteld. Deze stemwaarde is het afgeronde gehele getal dat wordt verkregen door het inwonertal van de provincie te delen door het honderdvoud van het aantal leden waaruit provinciale staten bestaan. Er wordt naar boven afgerond als de rest van het quotiënt 1/2 of meer bedraagt, en naar beneden indien de rest minder dan 1/2 bedraagt. Voor de berekening wordt het door het Centraal Bureau voor de Statistiek gepubliceerde inwonersaantal van een provincie genomen. (art. U 2 Kieswet).

$$\text{Stemwaarde} = \frac{\text{inwonertal provincie}}{100 \times \text{aantal staten leden}}$$

2. Vaststellen van het stemcijfer per partij; berekening van de kiesdeler.

Wettelijke bepalingen: art. U 3, U 4, U 5 en U 7 Kieswet.

- Kandidatenlijsten die voor verschillende provincies zijn ingeleverd en waarop dezelfde kandidaten in dezelfde volgorde voorkomen en die dus geheel identiek zijn, vormen samen een stel gelijkkluidende lijsten.
- Kandidatenlijsten die voor verschillende provincies zijn ingeleverd en waarboven dezelfde partij-aanduiding staat of waarvan de eerste kandidaat dezelfde is, vormen samen een lijstengroep.
- Kandidatenlijsten die niet tot een stel gelijkkluidende lijsten of een lijstengroep behoren, zijn op zichzelf staande lijsten.

stap	bewerking
1	Voor iedere provincie wordt het aantal uitgebrachte stemmen op een kandidaat vermenigvuldigd met de stemwaarde voor die provincie. Het resultaat van deze vermenigvuldiging is vervolgens het stemtotaal van een kandidaat.
2	Voor iedere provincie wordt het aantal uitgebrachte stemmen op een lijst vermenigvuldigd met de stemwaarde voor die provincie. Het resultaat van deze vermenigvuldiging is vervolgens het stemcijfer van de lijst. - Hiermee is het stemcijfer verkregen voor een op zichzelf staande lijst.
3	Van elke stel gelijkkluidende lijsten en van elke lijstengroepen worden de stemcijfers van de lijsten bij elkaar opgeteld. Het resultaat hiervan is vervolgens het stemcijfer van een stel gelijkkluidende lijsten respectievelijk een lijstengroep.
4	De stemcijfers van alle lijsten worden bij elkaar opgeteld en vervolgens gedeeld door het aantal te verdelen zetels. Het quotiënt is de kiesdeler.

3. Toedeling van zetels op basis van het behalen van de kiesdeler (eerste toedeling)

Wettelijke bepalingen: art. U 8 Kieswet.

- Voor de toepassing van onderstaande stappen worden onder lijst verstaan: lijstengroepen, gelijkkluidende lijsten en op zichzelf staande lijst.

stap	bewerking
1	Voor elke lijst wordt het stemcijfer van de lijst gedeeld door de kiesdeler.

- 2 Aan elke lijst wordt een aantal zetels toegeedeeld, gelijk aan het aantal malen dat de kiesdeler in het stemtotaal is begrepen.
- 3 Vastgesteld wordt hoeveel zetels in totaal zijn toegeedeeld.

4. Toedeling van restzetels

Wettelijke bepalingen: art. U 9, U 14 Kieswet.

- Voor de toepassing van onderstaande stappen worden onder lijst verstaan: lijstengroepen, gelijkkluidende lijsten en op zichzelf staande lijst.

- De methode volgens welke de restzetels worden toegeedeeld, wordt aangeduid als het stelsel van de grootste gemiddelden.

stap	bewerking
1	Vastgesteld wordt hoeveel zetels nog toegeedeeld moeten worden, dit zijn de restzetels.
2	Het stemcijfer van elke lijst, ongeacht of bij de eerste toedeling aan de lijst zetels zijn toegeedeeld, wordt gedeeld door het aantal reeds toegeedeelde zetels plus 1. (Eventueel dus: 0 + 1.) Het resultaat van de deling wordt aangeduid als "gemiddelde". - Lijsten die bij de eerste toedeling geen zetel hebben behaald, komen dus ook in aanmerking voor een restzetel.
3	De restzetel wordt toegekend aan de lijst met het hoogste gemiddelde.
4	Van de lijst waaraan in stap 3 een restzetel is toebedeeld wordt het aantal toebedeelde zetels met 1 verhoogt. Overeenkomstig stap 2 wordt een nieuw gemiddelde berekende voor deze lijst.
5 e.v.	De stappen 3 en 4 worden herhaald, totdat alle restzetels zijn toegekend. - Bij deze methode kunnen dus aan dezelfde lijst meer restzetels worden toegekend. - Zijn gemiddelden gelijk en zijn er minder restzetels ter verdeling over dan het aantal gelijke gemiddelden, dan vindt toekenning van de restzetel plaats bij loting in de zitting van het centraal stembureau.

5. Wijziging van de zetelverdeling in geval van uitputting van lijsten.

Wettelijke bepaling: art. U 10 Kieswet

- Als blijkt dat er bij de zetelverdeling meer zetels aan een lijst zijn toegekend dan dat er kandidaten op de lijst staan, gaan de zetels die niet bezet kunnen worden, over naar andere lijsten.

- Voor de toepassing van onderstaande stappen worden onder lijst verstaan: lijstengroepen of gelijklopende lijsten en op zichzelf staande.

stap	bewerking
1	<p>Het aantal aan een lijst toegekende zetels wordt vergeleken met het totale aantal kandidaten van de lijst.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bij een lijstengroep betreft dit dus alle kandidaten die voorkomen op tot de lijstengroep behorende lijsten. - Lijstuitputting binnen een lijstengroep is in deze fase niet van belang. Zie daarvoor onderdeel 5, stap 6.
2	<p>De zetels die niet bezet kunnen worden, worden toegekend aan andere lijsten.</p> <p>Welke lijsten dat achtereenvolgens zijn, wordt bepaald door voortgezette toepassing van de regels voor het toewijzen van restzetels (zie onderdeel 4).</p> <ul style="list-style-type: none"> - De lijsten waarvan zetels niet bezet konden worden, blijven bij deze voortgezette toepassing uiteraard buiten beschouwing.

6. Verdeling van zetels binnen lijstengroepen

Wettelijke bepalingen: art. U 12, U 13 en U 14 Kieswet

- De hieronder vermelde stappen worden voor elke lijstengroep afzonderlijk uitgevoerd.
- Voor de toepassing van onderstaande stappen worden onder lijst verstaan: de tot een lijstengroep behorende lijsten.

stap	bewerking
1	Het door de lijstengroep behaalde aantal stemmen wordt gedeeld door het aantal aan de lijstengroep toegewezen zetels. Het quotiënt is de groeps kiesdeler.
2	Van elke tot de lijstengroep behorende lijst (stellen gelijklopende lijsten en in één kieskring ingediende lijsten) wordt het stemtotaal gedeeld door de groeps kiesdeler.
3	Aan elke lijst wordt een aantal zetels toegekend, gelijk aan het aantal malen dat de groeps kiesdeler in het stemtotaal is begrepen.
4	<p>Van alle lijsten worden als volgt de overschotten aan stemmen berekend:</p> <p>Het overschot is het stemtotaal van de tot de lijstengroep behorende lijst verminderd met de groeps kiesdeler maal het aantal zetels van de tot de lijstengroep behorende lijst.</p>
5	De eerste nog niet toegekende zetel wordt toegekend aan de lijst

met het grootste overschot, de tweede aan de lijst met het op een na grootste overschot enzovoort.

- Zijn overschotten gelijk en zijn er minder zetels te verdeling dan het aantal gelijke overschotten, dan vind de toekenning van de zetel plaats bij loting in de zitting van het centraal stembureau.

6 Zijn aan een lijst meer zetels toegewezen dan er kandidaten op de lijst staan, dan gaan de zetels over op andere lijsten van de lijstengroep:

a. door verdere toepassing van stap 5;

b. als daarna nog zetels moeten worden toegewezen door toepassing van het stelsel van de grootste gemiddelden (zie onderdeel 4).

B. Aanwijzing van de gekozen kandidaten

- Achtereenvolgens wordt voor elke lijst (stel gelijklopende lijsten, lijstengroep of op zichzelf staande lijst) vastgesteld welke van de daarop voorkomende kandidaten gekozen zijn.

- Een kandidaat van wie bekend is dat hij is overleden, wordt buiten beschouwing gelaten (art. P 19a Kieswet).

- Terminologie:

* Bij de aanwijzing van gekozen kandidaten wordt vastgesteld dat een kandidaat gekozen is verklaard.

* Wordt een kandidaat op één lijst gekozen verklaard, dan is de procedure van aanwijzing daarmee voltooid.

* Bij lijstengroepen is het mogelijk dat een kandidaat op meer dan één tot die lijstengroep behorende lijsten gekozen wordt verklaard. Deze kandidaten worden aangeduid als meervoudig gekozen kandidaten.

* Bij een meervoudig gekozen kandidaat wordt de procedure van aanwijzing voortgezet om vast te stellen op welke van de lijsten waarop hij gekozen is verklaard, hij als gekozen geldt.

Er zijn twee varianten:

A. voor stellen gelijklopende lijsten en op zichzelf staande lijsten;

B. voor lijstengroepen.

1. Aanwijzing van de met voorkeurstemmen gekozen kandidaten

Wettelijke bepaling: art U14, U 15, P 15 en P 16 Kieswet

Variant A (stellen gelijklopende lijsten en op zichzelf staande lijsten)

stap   bewerking

- 1 De voorkeurdrempel wordt vastgesteld. Deze bedraagt 100% van de kiesdeler.
- 2 Van elke kandidaat wordt het stemtotaal van alle provincie bij elkaar opgeteld.
- 3 Vastgesteld wordt welke kandidaten een stemtotaal hebben dat hoger is dan de voorkeurdrempel.
- 4 De in stap 3 bedoelde kandidaten worden in de volgorde van het aantal behaalde stemmen gekozen verklaard tot maximaal het aantal zetels dat aan de lijst is toegewezen.
- Er kunnen dus kandidaten zijn die een stemtotaal hebben dat hoger is dan de voorkeurdrempel, maar geen zetel krijgen.
- 5 Indien de aantallen behaalde stemmen gelijk zijn en niet voor elk van die aantallen een kandidaat gekozen kan worden verklaard, vindt loting plaats in de zitting van het centraal stembureau.

Variant B (lijstengroepen)

- Voor de toepassing van onderstaande stappen worden onder lijsten verstaan: de tot de lijstengroep behorende stellen gelijkkluidende lijsten en in één kieskring ingediende lijsten.

stap   bewerking

- 1 De voorkeurdrempel wordt vastgesteld. Deze bedraagt 100% van de kiesdeler.
- 2 Van elke kandidaat wordt het stemtotaal van alle provincie bij elkaar opgeteld.
- 3 Vastgesteld wordt welke kandidaten een stemtotaal hebben dat hoger is dan de voorkeurdrempel.
- 4 De in stap 3 bedoelde kandidaten worden in de volgorde van het aantal behaalde stemmen gekozen verklaard tot maximaal het aantal zetels dat aan de lijstengroep is toegewezen.
- Er kunnen dus kandidaten zijn die een stemtotaal hebben dat hoger is dan de voorkeurdrempel, maar geen zetel krijgen.
- 5 Indien de aantallen behaalde stemmen gelijk zijn en niet voor elk van die aantallen een kandidaat gekozen kan worden verklaard, vindt loting plaats in de zitting van het centraal stembureau.

Alleen ten aanzien van in stap 4 bedoelde kandidaten die op meer dan één tot de lijstengroep behorende stellen gelijkkluidende lijsten of kieskringlijsten zijn vermeld, worden vervolgens nog de stappen 6 t/m 8 toegepast

- 6 De kandidaat geldt als gekozen op een lijst waarop nog zetels te verdelen zijn en van die lijsten de lijst waarop hij het hoogste aantal stemmen behaalde.

- Indien aantallen gelijk zijn, geldt hij als gekozen op de kieskringlijst of het stel gelijklopende lijsten met het laagste kieskringnummer.

- Het kan voorkomen dat een kandidaat het hoogste aantal stemmen heeft behaald op een lijst waarop geen zetels meer zijn te verdelen. Die lijst blijft bij deze stap buiten beschouwing.

7 Indien op geen van de lijsten waarop de kandidaat is vermeld, nog zetels te verdelen zijn, geldt hij niettemin als gekozen op de lijst waarop hij het hoogste aantal stemmen behaalde.

8 Is stap 7 van toepassing, dan vervalt daartegenover de zetel die bij de verdeling van de zetels binnen de lijstengroep het laatst was toegewezen.

2. Aanwijzen van de overige gekozen kandidaten

Wettelijke bepaling: art. U 15, P 17 en P 18 Kieswet

Variant A (stellen gelijklopende lijsten en op zichzelf staande lijsten)

stap   bewerking

1 Tot het aantal resterende aan de lijst toegekende zetels worden de nog niet gekozen verklaarde kandidaten van de lijst in de volgorde van de lijst gekozen verklaard.

Variant B (lijstengroepen)

- Voor de toepassing van onderstaande stappen worden onder lijsten verstaan: de tot de lijstengroep behorende stellen gelijklopende lijsten en in één provincie ingediende lijsten.

stap   bewerking

1 Vastgesteld wordt op welke tot de lijstengroep behorende stellen gelijklopende lijsten en kieskringlijsten nog resterende zetels zijn waarvoor kandidaten gekozen verklaard moeten worden.

2 Tot het op elke lijst resterende aantal toegekende zetels worden nog niet gekozen verklaarde kandidaten van de lijst in de volgorde van de lijst gekozen verklaard.

- Deze stap wordt voor alle tot de lijstengroep behorende lijsten gelijktijdig uitgevoerd. Er kunnen na deze stap opnieuw kandidaten zijn die meermalen gekozen verklaard worden.

Het kan zich in bijzondere situaties voordoen dat bij toepassing van stap 2 blijkt dat op een lijst nog zetels te verdelen zijn, maar daarvoor op de lijst geen kandidaten meer beschikbaar zijn. In een dergelijk geval wordt vervolgens nog stap 3 toegepast.

- 3 Zijn er bij de toepassing van stap 2 op een lijst geen kandidaten meer over die nog niet gekozen zijn verklaard, dan wordt op een lijst van de lijstengroep waarop geen zetels meer te verdelen waren, de eerstvolgende nog niet gekozen verklaarde kandidaat gekozen verklaard.

Deze lijst wordt bepaald met toepassing van de regeling voor overgang van zetels naar andere verbonden lijsten bij verdeling van zetels binnen een lijstengroep (zie *Verdeling van zetels binnen lijstengroepen*, onderdeel 6, stap 6).

Alleen ten aanzien van kandidaten die bij toepassing van de vorige stappen op meer dan één van de stellen gelijklopende lijsten of kieskringlijsten gekozen zijn verklaard (meervoudig gekozen kandidaten), worden vervolgens nog de stappen 4 t/m 6 toegepast

- 4 Ten aanzien van elke meervoudig gekozen kandidaat worden de lijsten geselecteerd waarop de kandidaat gekozen is verklaard.

- 5 De kandidaat geldt als gekozen op de lijst waarop hij het hoogste aantal stemmen behaalde.

Indien aantallen gelijk zijn, geldt hij als gekozen op de lijst met het laagste kieskringnummer.

- Het kan voorkomen dat een kandidaat het hoogste aantal stemmen heeft behaald op een lijst waarop hij niet gekozen is verklaard. Die lijst blijft niettemin buiten beschouwing.

- 6 Zolang er nog lijsten zijn waarop zetels te verdelen zijn, worden de stappen 1 tot en met 5 herhaald.

- Nadat stap 5 is toegepast, zullen op de overige lijsten waarop in stap 5 bedoelde kandidaten gekozen waren verklaard, andere kandidaten aangewezen moeten worden om de aan de lijst toebedeelde zetels te bezetten.

Bij die aanwijzing kunnen ook weer kandidaten meervoudig gekozen worden verklaard. Dit betekent dat de stappen 1 tot en met 5 telkens herhaald moeten worden, totdat voor elke aan de lijstengroep toegekende zetel vastgesteld is door welke kandidaat die zetel wordt bezet.

3. Rangschikking van de kandidaten op de kandidatenlijsten

Wettelijke bepalingen: art. U15 en P 19 Kieswet

- Met het oog op het vervullen van vacatures dient de volgorde van de kandidaten op een lijst gewijzigd te worden, indien dat als gevolg van het uitbrengen van voorkeurstemmen noodzakelijk is.

- De rangschikking van de lijst blijft achterwege als aan de lijst geen zetels zijn toegekend, tenzij de lijst deel uitmaakt van een lijstengroep waaraan wel zetels zijn toegekend.

stap   bewerking

- 1   De stellen gelijklopende lijsten, lijstengroepen en op zichzelf staande lijsten worden geselecteerd waarop kandidaten staan die een stemtotaal hebben hoger dan 100% van de kiesdeler
- 2   Een nieuwe rangschikking vindt plaats van elke in een provincie ingediende lijst, waarop kandidaten, bedoeld in stap 1, voorkomen.
- 3   Bovenaan de lijst komen te staan de kandidaten die met voorkeurstemmen zijn gekozen, in de volgorde waarin aan hen een zetel is toegewezen.
- 4   Daarna volgen de kandidaten die op alle lijsten waarop zij voorkomen gezamenlijk een stemtotaal hebben, hoger dan 100% van de kiesdeler, maar aan wie geen zetel is toegewezen, in de volgorde van de aantallen behaalde stemmen.
- 5   Daarna volgen de overige op de lijst voorkomende kandidaten, in de volgorde van de lijst.